

МІЖНАРОДНІ ПРАКТИКИ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА МЕТОДОЛОГІЯ ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРТИЗИ

Ольга Фунтікова

Маріупольський державний університет

Анотація:

У статті проаналізовано міжнародні методики з оцінювання дошкільного освітнього середовища, представлені у форматі рейтингових шкал. Отримані результати оцінювання є цінним ресурсом для поліпшення якості освітніх результатів педагогічних колективів у роботі з дітьми дошкільного віку. Наведено порівняльні характеристики методології оцінювання, експертизи рейтингових шкал ITERS (Шкала рейтингу середовища для немовлят / малюків), ECERS (Шкала рейтингу навколишнього середовища для дітей дошкільного віку), FCERS (Шкала рейтингу середовища для догляду за дітьми в сім'ї) і SACERS (Шкала рейтингу середовища догляду за дітьми шкільного віку) у контексті субшкал, показників та індикаторів.

Рейтингові шкали (Rating Scale) призначені для оцінки якості процесу по догляду за дитиною раннього або дошкільного віку. Завдяки їм можна оцінити якість педагогічного процесу, якість взаємодії педагога і дитини, якість комунікації між дітьми, оцінити якість фізичної активності дитини в групі.

ITERS (Infant / Toddler Environment Rating Scale) відображає шкалювання потреб немовлят і дітей ясельного віку (до 36 місяців) та створює основу для підвищення якості освітнього процесу. ITERS оцінює охорону здоров'я та безпеку дитини. Основні субшкали: простір і обстановка; особиста гігієна; мова і книги; заходи; взаємодія; програма.

ECERS (Early Childhood Environment Rating Scales) як міжнародна методика зосереджена на організаційно-педагогічних умовах розвитку дитини, комунікації дорослого з дитиною, індивідуалізації інтересів дітей у дошкільній групі. Якість освітнього процесу оцінюється в потенціях тілесно-фізичного, емоційного, соціального та інтелектуального розвитку дітей дошкільного віку. ECERS містить сім субшкал: предметно-просторове середовище; нагляд і догляд за дітьми; мова і мислення; види активності; взаємодія; структурування програми; батьки і персонал.

FCCERS (Family Child Care Environment Rating Scale) – методика, що передбачає оцінювання середовища для догляду за дітьми дошкільного віку в сім'ї на засадах семи субшкал.

SACERS (School-Age Care Environment Rating Scale) – методика, призначена для оцінки на засадах

Анотация:

Фунтикова Ольга. Международные практики оценивания качества дошкольного образования и методология проведения экспертизы.

В статье проанализированы международные методики по оценке дошкольной образовательной среды, представленные в формате рейтинговых шкал. Полученные результаты оценивания являются ценным ресурсом для улучшения качества образовательных результатов педагогических коллективов в работе с детьми дошкольного возраста. Приведены сравнительные характеристики методологии оценки, экспертизы рейтинговых шкал ITERS (Шкала рейтинга среды для младенцев / детей), ECERS (Шкала рейтинга среды раннего детства), FCERS (Шкала рейтинга среды по уходу за детьми в семье) и SACERS (Шкала рейтинга среды по уходу за детьми школьного возраста) в контексте субшкал, показателей и индикаторов.

Рейтинговые шкалы предназначены для оценки качества процесса ухода за ребенком раннего или дошкольного возраста. Благодаря рейтинговой шкале можно оценить качество педагогического процесса, качество взаимодействия педагога и ребенка, качество общения между детьми, качество физической активности ребенка в группе.

ITERS (Шкала оценки среды для младенцев / малышей) отражает масштабирование потребностей младенцев и детей ясельного возраста (до 36 месяцев) и создает основу для повышения качества образовательного процесса. ITERS оценивает здоровье и безопасность ребенка. Основные субшкалы: пространство и окружающая среда; личная гигиена; язык и книги; мероприятия; взаимодействие; программа.

ECERS (Шкала оценки среды для детей дошкольного возраста) как международная методология сосредотачивается на организационно-педагогических условиях развития ребенка, общения взрослого и ребенка, индивидуализации интересов детей в дошкольной группе. Качество образовательного процесса оценивается по возможностям физического, эмоционального, социального и интеллектуального развития дошкольников. ECERS содержит семь подшкал: предметно-пространственная среда; присмотр за детьми и забота о них; язык и мышление; виды деятельности; взаимодействие; структурирование программы; родители и персонал.

FCCERS (Шкала оценки среды для семейного ухода за детьми) – методика, предусматривающая экологическую оценку ухода за детьми дошкольного возраста в семье и основанная на семи подшкалах.

SACERS (Шкала оценки среды ухода за детьми школьного возраста) – методика, предназначенная для оценки на основе

Resume:

Funtikova Olga. International practices for assessing the quality of preschool education and methodology for conducting an expertise.

The article analyzes international methods for assessing the preschool educational environment. International methodologies are presented as rating scales. Assessment and results of assessment of the preschool environment is a valuable resource for teaching teams. Characteristics are given for the assessment methodology using ITERS, ECERS, FCERS and SACERS. The characteristics of subscales, parameters and indicators of each rating scale are given. Educators in their work can use the rating results with preschool children in kindergartens.

Rating scales are designed to assess the quality of the process of caring for a child of early or preschool age. According to the rating scale, it is possible to assess the quality of the pedagogical process, the quality of interaction between teacher and child, the quality of communication between children, to assess the quality of physical activity of the child in the group.

The ITERS (Infant / Toddler Environment Rating Scale) reflects the scaling of the needs of infants and toddlers (up to 36 months) and provides a basis for improving the quality of the educational process. ITERS assesses the health and safety of the child. They use the main subscales: space and environment; Personal Care; language and books; measures; interaction; program.

The ECERS scale (Early Childhood Environment Rating Scales), as an international methodology, focuses on the organizational and pedagogical conditions of child development, communication between adult and child, individualization of children's interests in the preschool group. The quality of the educational process is assessed in the potentials of physical, emotional, social and intellectual development of preschool children. ECERS contains seven subscales: subject-spatial environment; supervision and care of children; language and thinking; types of activity; interaction; structuring the program; parents and staff.

The FCCERS (Family Child Care Environment Rating Scale) is an environmental assessment technique for caring for preschool children in a family based on seven subscales.

The SACERS scale (School-Age Care Environment Rating Scale) is designed to assess group care programs for school children aged 5 and older (up to 12 years), including children with

субшкал, параметрів та індикаторів програм групового догляду в позашкільний час за дітьми шкільного віку від 5 років і старше (до 12 років), серед яких і діти з особливими потребами. У статті також розкрито процес оцінювання якості умов, необхідних для розвитку дитини, з урахуванням її інтересів, активності та досвіду.

субшкал, параметров и индикаторов программ группового ухода во внеурочное время за школьниками в возрасте от 5 лет и старше (до 12 лет), включая детей с ограниченными возможностями. В статье также раскрыт процесс оценивания качества условий, необходимых для развития ребенка, с учетом его интересов, активности и опыта.

disabilities in extracurricular activities on the basis of subscales, parameters and indicators.

The process of assessing the quality of conditions for child development, taking into account the interests of children, their activity and experience is analyzed.

Ключові слова:

дошкільна освіта; якість; освітній процес; експертиза; діти.

Ключевые слова:

дошкольное образование; качество; экспертиза; дети; рейтинговая шкала; методика оценивания.

Key words:

preschool education; quality; examination; children; rating scale; assessment methods.

Постановка проблеми. В умовах розвитку сучасного дошкільня під впливом глобалізації освітніх процесів актуальності набуває питання щодо уніфікованої організації оцінювання якості освітнього процесу. У сучасних закладах дошкільної освіти якість організації навчально-виховного процесу оцінюється на засадах численних дошкільних програм, за якими сьогодні працюють педагогічні колективи. Показники якості відображають різні компетентності дитини (знання, уміння, базові якості) або показники дитини у сферах соціалізації, мовленнєвої діяльності, пізнавальної сфери тощо. Це ускладнює процес отримання порівняльних результатів між закладами дошкільної освіти, оскільки диверсифікація дошкільної освіти за формами власності, концепціями, теоретичними підходами до організації освітнього процесу, з одного боку, дала поштовх для створення багатьох варіативних програм розвитку дітей дошкільного віку, а з іншого – стримує оцінювання якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти за єдиними параметрами та індикаторами через наявну варіативність у змісті, формах, методах і освітніх результатах.

Міжнародні методики оцінювання дошкільного освітнього середовища, у якому перебуває дитина, представлені у форматі рейтингових шкал і мають єдину методологію вимірювання, обчислення та інтерпретації результатів. На жаль, широкому загалу педагогів закладів дошкільної освіти недостатньо відомо таке уніфіковане сімейство вимірювальних інструментів, як рейтингові шкали (ITERS, ECERS, FCERS, SACERS), що почали широко використовуватись за кордоном наприкінці XX століття. До відома вихователів, адміністрації закладів дошкільної освіти необхідно донести основні ідеї структурування кожної шкали, субшкал, параметрів і відповідних індикаторів, за якими працюють сертифіковані експерти. Саме рейтингові шкали дають змогу педагогічному колективу здійснити самоаналіз якості освітнього процесу за відповідними шкалами, зробити порівняння з іншими закладами дошкільної

освіти та визначити напрями для покращення результатів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що вченим вдалося довести методологічні міркування щодо використання рейтингової шкали середовища раннього дитинства як міри міжнародних оцінок якості (Calder, 1996, p. 27); з'ясувати вплив дошкільної школи на досягнення дітей у початковій школі в Бангладеш (Aboud, 2006, p. 46); обґрунтувати оцінку якості португальських програм по догляду за дітьми (Barros, & Aguiar, 2010, p. 527); вивчити результати якості догляду за малюками в Норвегії із застосуванням шкали ITERS-R (Bjornestad, & Os, 2018, p. 111); проаналізувати показники якості догляду за дітьми в Еквадорі (Boo, Dormal, & Weber, 2019); оцінити якість дошкільних груп у дитячих садках Сінгапура (Bull, Yao, & Ng, 2017).

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз міжнародних практик оцінювання якості дошкільної освіти та методології проведення експертизи у форматах рейтингових шкал ITERS, ECERS, FCERS і SACERS із подальшою імплементацією їх у дошкільний освітній простір.

Виклад основних результатів дослідження. Удосконаленню якості дошкільної освіти сприяє впровадження Базового компонента дошкільної освіти (2021), професійних стандартів щодо змісту, кваліфікації та компетентностей вихователів, академічної та фінансової свободи закладів дошкільної освіти на засадах втілення нової моделі фінансування дошкільної освіти як інституції, а також розширення доступу дітей дошкільного віку до різних форм (державних, недержавних, кооперативних, приватних) здобуття дошкільної освіти.

Сьогодні пріоритетом визнається якісна і доступна дошкільна освіта для дітей, яка може бути визначена за допомогою перевірених міжнародних методик за умови отримання об'єктивних експертних оцінок про сучасний стан її існування у форматах рейтингових шкал, зокрема таких, як ITERS (Infant / Toddler Environment Rating Scale), ECERS (Early

Childhood Environment Rating Scales), FCERS (Family Child Care Environment Rating Scale) і SACERS (School-Age Care Environment Rating Scale).

Рейтингові шкали або шкали оцінювання (Rating Scale) призначені для оцінки якості процесу по догляду за дитиною раннього або дошкільного віку в групі. Як відомо, якість процесу обумовлена різними взаємодіями – між персоналом і дітьми, персоналом, батьками та іншими дорослими, між самими дітьми в групі, а також різними видами моторної активності дітей у взаємодії з матеріалами в навколишньому середовищі. Відповідно до індикаторів, прописаних у кожній субшкалі, увага приділяється організації простору та його функціям у приміщенні групової кімнати, розкладу занять за програмою, ігровим матеріалам, які сприяють активній взаємодії учасників педагогічного процесу. Якість процесу оцінюється за допомогою спостережень сертифікованими експертами, які не беруть до уваги такі структурні показники, як співвідношення персоналу та дітей, розмір групи, вартість догляду, форма власності закладу дошкільної освіти.

Щоб забезпечити високі освітні результати дитини на рівні розвитку її здібностей, необхідно задовольнити її потреби, які є у всіх дітей, а саме: захист здоров'я та безпека оточення; налагодження позитивних відносин між дітьми, персоналом, батьками; організація навчання на основі досвіду дітей. Саме ці три перелічені компоненти є основними в оточенні дитини, у навчальній програмі та денному розкладі занять. Це ключові аспекти якості процесу.

Рейтингові шкали зазвичай використовують у моніторингових програмах для оцінки та покращення якості дошкільної освіти, для оцінювання ефективності освітніх програм, а також для винагороди адміністрації і вихователів із найбільшим рівнем якості.

Оцінки якості програм призначені для інформування батьків і, особливо, для орієнтації практиків на створення більш якісних програм для дітей у майбутньому. За допомогою чітко визначеного рівня якості вони розглядаються як «дорожня карта» для педагогічного колективу закладу освіти, використовуються в процесі ліцензування освітньої діяльності, моніторингу якості програм, для організації самоаналізу педагогічної діяльності в закладах дошкільної освіти.

Шкали визначають навколишнє середовище в широкому сенсі та орієнтують експерта (спостерігача) на оцінку простору як у приміщенні групової кімнати, так і на відкритому повітрі (для ігор, фізичної активності дитини,

формування великої та дрібної моторики у дітей), на наявність і активне використання дітьми матеріалів для збагачення їхнього досвіду, розкладу занять. Над змістом рейтингових шкал (ITERS, ECERS, FCERS, SACERS) працював авторський колектив упродовж багатьох років.

Провідним фахівцем у цій сфері є Тельма Хармс (Thelma Harms), директор Департаменту з розробки навчальних планів Інституту розвитку дитини імені Франка Портера Грехема Університету Північної Кароліни в Чапел-Гілл (FPG Child Development Institute, University of North Carolina at Chapel Hill).

Доктор Т. Хармс має міжнародне визнання за свою роботу в галузі оцінювання програм догляду за дітьми та освіти для них. Педагогічний досвід роботи викладачем дитячого навчального центру імені Гарольда Е. Джонса в Каліфорнійському університеті (Берклі), управлінська діяльність на посту директора допомогли розробити (у співавторстві) чотири шкали рейтингу навколишнього середовища – ECERS, ITERS, FCCERS і SACERS. Значна увага приділяється також підготовці професіоналів (експертів, спостерігачів) у сфері використання шкал для проведення національного дослідження.

Деббі Крайер (Debby Cryer) – експерт, науковий співробітник програми по догляду за дітьми Інституту розвитку дитини імені Франка Портера Грехема Університету Північної Кароліни в Чапел-Гілл. Надає консультації щодо встановлення рейтингів якості освіти та покращення системи оцінювання. Доктор Д. Крайер читає лекції для фахівців, проводить навчання спеціалістів як у США, так і за кордоном. Вона є співавтором книг «All About ECERS-Rand», «All About ITERS-R».

Доктор філософії Річард М. Кліффорд (Richard M. Clifford) – старший науковий співробітник Інституту розвитку дитини імені Франка Портера Грехема Університету Північної Кароліни в Чапел-Гілл. Він є автором та редактором численних публікацій про дошкільну освіту.

Схарактеризуємо кожну рейтингову шкалу, розроблену цим авторським колективом. Так, ITERS (Infant / Toddler Environment Rating Scale) зосереджується на повному спектрі потреб немовлят і дітей ясельного віку (до 36 місяців) та забезпечує основу для підвищення якості. Крім того, у шкалі оцінюються як екологічні положення, так і взаємодія педагога і дитини, що впливає на основні етапи розвитку немовлят, зокрема мовний, соціальний, емоційний та фізичний розвиток особистості. За допомогою цієї шкали оцінюється також охорона здоров'я та безпека дитини.

ITERS має 6 субшкал (підшкал) з відповідними назвами. Простір і обстановка: внутрішній простір, меблі для догляду, ігор і навчання; облаштування кімнат; дисплей для дітей. Порядок особистої гігієни: харчування / закуски; підгузки / туалет; практика здоров'я; техніка безпеки для дитини. Мова і книги: розмова педагога з дітьми, розвиток словникового запасу, заохочення дітей до спілкування, використання персоналом книг для дітей, заохочення дітей до використання книг. Заходи: розвиток дрібної моторики; образотворче мистецтво; музика і рух; блоки (будівельні матеріали); драматична гра; природа / наука; математика / число; розумне використання технологій; сприяння різноманітності; активність дитини. Взаємодія: спостереження за загальними моторними діями дитини; спостереження за грою і навчанням дитини; Однорангова взаємодія; взаємодія співробітників і дітей; забезпечення фізичного тепла / дотику; управління поведінкою дітей. Структура програми: Графік розкладу і переходи; гра; групові ігрові заходи за програмою. Ліквідована субшкала «Батьки та персонал» (ITERS-3) через обмежені варіації балів та цілковиту залежність оцінки від звітування директора дошкільного закладу чи педагога, а не від спостережень експертів.

Для успішного здійснення роботи за методикою ITERS необхідні: сертифіковані експерти, готові до проведення цілеспрямованого спостереження; формалізовані бланки за кожною субшкалою; чітке розуміння показників (параметрів), що містять індикатори для оцінювання того чи того параметра. Оцінювання за шкалою ITERS підтримує практику оцінювання кожного набору показників якості «Так» або «Ні» за балами – від 1 до 7.

У 2016 році автори провели невеликі пілотні випробування ITERS-3. Вибірка дослідження складалася з 53 груп дітей у таких штатах: Джорджія (15), Пенсільванія (16), Вашингтон (18) та Північна Кароліна (4). Навчальні групи були набрані так, щоб 1/3 від загальної кількості складала програми низької якості, 1/3 – середньої якості, а 1/3 – високої якості, на основі наявних даних державного ліцензування і рейтингу якості та інформації про систему вдосконалення. За даними польових випробувань було встановлено, що небагато груп мали високі бали й оцінку, здебільшого групи перебували в діапазоні середніх і низьких оцінок.

Додатково було розроблено матеріали для ІТЕРС-3: розширений протокол (оновлено в 2017), паспорт надійності; вказівки щодо дитячих майданчиків (оновлено в 2018); переглянуто Рекомендації США щодо харчування; профіль; процедуру з підгузками та

миття рук (оновлено в 2019); процедуру миття столу. Шкала ITERS-3 містить 6 субшкал (підшкал).

ECERS (Early Childhood Environment Rating Scales) як міжнародна методика зосереджується на організаційно-педагогічних умовах розвитку дитини, комунікації дорослого з дитиною, індивідуалізації інтересів дітей у дошкільній групі. Якість освітнього процесу в закладах дошкільної освіти можна оцінювати в потенціях тілесно-фізичного, емоційного, соціального та інтелектуального розвитку дітей дошкільного віку, що є основою загального добробуту окремої дитини та актуалізує проблему в майбутньому. Саме дошкільна освіта підтримує провідні показники організації предметного середовища й освітнього простору, практик особистого догляду за дитиною, різні види навчально-пізнавальної діяльності, взаємодію дітей з однолітками, педагогічним персоналом, батьками, якість чинної програми та її структури.

З історії створення міжнародної методики вимірювання відомо, що в 1980 році фахівцями Університету штату Північна Кароліна (США) були розроблені шкали ECERS. Активну участь у переробленні й доповненні шкали ECERS узяли Тельма Хармс, Деббі Крайєр, Ричард М. Кліффорд (США). У 1997, 2005, 2011 роках до шкал ECERS було внесено зміни, що дало змогу оцінити включення в групи дітей з обмеженими можливостями здоров'я та облік культурного розмаїття (ECERS-R revised edition), посилити освітню компоненту (ECERS-E: education). У 2015 році було оприлюднено третю редакцію шкал ECERS-3.

На сьогодні дослідження якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти за методикою ECERS-3 в Україні організовує Український інститут розвитку освіти спільно з Командою підтримки реформ МОН, Всеукраїнським фондом «Крок за кроком» та за підтримки ЮНІСЕФ в Україні.

Схарактеризуємо ECERS. Як відомо, ECERS-R – це перероблена концептуальна шкала ECERS, заснована на загальних принципах і базових конструктах. До складу ECERS-R входило 7 підшкал, що містили 43 показники: 1) Предметно-просторове середовище; 2) Нагляд і догляд за дітьми; 3) Мова і мислення; 4) Види активності; 5) Взаємодія; 6) Структурування програми; 7) Батьки і персонал. Бал за кожним показником (від 1 до 7) надавався за конкретним індикатором (опис дій суб'єктів (дітей, педагогів, батьків), що підлягали спостереженню, або наявність матеріальних об'єктів (меблі, іграшки, стелажі, простір для ігор тощо). Шкала ECERS-R є лінійкою, за допомогою якої можна робити заміри умов освітнього середовища від

1 (незадовільно), 2,3,4 (мінімально), 5,6 (добре) до 7 (відмінно) балів.

На прикладі однієї субшкали (підшкали) надамо пояснення про предметно-просторове середовище, що являє собою частину освітнього середовища як спеціально організований простір для дітей, облаштований спеціальними меблями, обладнанням для ігор, інвентарем, що сприяє охороні фізичного і психічного здоров'я дитини, розвиває дитину функціонально.

Основними конструктами для вимірювання є: матеріали та обладнання, їхня доступність для кожної дитини протягом усього дня; насиченість середовища індивідуальними результатами ігрової, рухової, навчальної діяльності дітей; перевага індивідуального навчання і виховання дитини над колективними формами взаємодії учасників педагогічного процесу; організація рухової активності дитини для виконання рухових завдань. Провідними параметри або показниками для експерта служать: 1. Простір і обстановка. 2. Внутрішні приміщення. 3. Меблі для регулярного догляду за дітьми, ігор і навчання. 4. Меблі для відпочинку та комфорту. 5. Обстановка для ігор у кімнаті. 6. Місця для усамотнення. 7. Виставки для дітей. 8. Простір для рухливих ігор. 9. Обладнання для рухливих ігор.

Щоб оцінити предметно-просторове середовище окремої вікової групи в ЗДО (групи дітей від 2,5-3-х років до 5 років) за вищезазначеними показниками, спостерігач (експерт, оцінювач) має бути присутнім у групі протягом трьох годин для проведення спостереження й надання об'єктивної оцінки. Спостерігач має унормований оцінний лист і заносить до нього якомога більше ідентифікувальної інформації за показниками предметно-просторового середовища. Спостерігач повинен правильно розуміти такі поняття, як «доступність», «значна частина дня», «деякі», «багато», «різноманітність» тощо для об'єктивізації ідентифікувальної інформації в роботі з підшкалою. Надамо деякі пояснення. Наприклад, «доступність» означає, що всі матеріали, меблі, обладнання доступні для кожної дитини в будь-який час. Для малюків доступними вважаються ті матеріали, які перебувають у їх полі зору на відкритих стелажах і полицях. Для старших дошкільників доступними вважаються такі матеріали, що зберігаються в закритих шухлядах, але всі діти мають вільний доступ до них і можуть використовувати їх протягом 80 хвилин. Спостерігач розуміє «значну частину дня» як доступність дітей дошкільного віку до різних видів активності. Таке поняття, як «деякі» – означає в «недостатній кількості»; «багато» – як достатній набір; «різноманітність» – як широкий

вибір іграшок, матеріалів, обладнання, що забезпечує різні види активності дитини; «персонал» – як основні дорослі співробітники ЗДО, які щодня перебувають у приміщенні групи, працюють із дітьми протягом значної частини дня.

Шкали ECERS-R – це шкали спостережень, які дають змогу оцінювати освітнє середовище окремої вікової групи. В основі процедури оцінювання – спостереження й занесення результатів цього спостереження до оцінних листів. Оцінками для індикаторів є «Так» чи «Ні». Використання такої позначки, як «НЗ» (не застосовується), припустимо лише для деяких індикаторів, у примітках до яких на це прямо вказується. Показники оцінюються за шкалою від 1 (незадовільно), 3 (мінімально), 5 (добре) і до 7 (відмінно).

У формалізованих листах оцінювання кожного показника містяться пояснення за визначеними індикаторами для того, щоб спостерігач знав, як якісно оцінити той чи той індикатор, на які орієнтири та запитання педагога звернути увагу. Заповнення оцінних листів і відображення в них спостережливих фактів формують загальну оцінку якості дошкільної освіти та відповідний рейтинг. Отже, це виключає формальне оцінювання освітнього середовища та зменшує ризик суб'єктивної оцінки з боку експерта або спостерігача. Результати, отримані під час проведення експертизи, є якісними та переконливими, оскільки виявляють найсильніші та найслабші сторони якості освіти конкретної вікової групи в певний (визначений) період часу. Це дає змогу побачити, що і якою мірою реалізується, який напрям необхідно обрати організації для свого розвитку надалі.

Для порівняння схарактеризуємо субшкалу, що має назву «Нагляд і догляд за дітьми», за такими 6-ма показниками: 9. Зустріч / прощання. 10. Прийом їжі / перекус. 11. Сон / відпочинок. 12. Користування туалетом. 13. Гігієна. 14. Безпека. Експерт оцінює за окремими індикаторами якість освітнього процесу в окремій дошкільній групі. Шість показників мають наскрізну нумерацію в методичних матеріалах для експертів, а в нашому прикладі – це номери від 9 до 14.

Кожна ознака оцінюється також за 7-бальною шкалою з дескрипторами: 1 (незадовільно), 3 (мінімально), 5 (добре) і 7 (відмінно). Щоб спостерігачам було зручно використовувати шкалу, під відповідними ознаками розміщено пояснення. Для аспектів, що є складними для спостереження, під поясненнями наводяться приклади запитань.

Щоб поставити низьку оцінку (незадовільну (1)) за першим показником «Привітання – прощання», спостерігач повинен побачити, що

вітанням дітей часто нехтують; прощання організовано не найкращим чином; батькам не дозволяють приводити дітей у приміщення групи.

Щоб поставити мінімальну оцінку (3), спостерігач повинен побачити: доброзичливе ставлення дорослого до багатьох дітей під час вітання. Іншими словами, вихователь виявляє радість, побачивши дітей, посміхається, звертається до дитини доброзичливо. Прощання з дитиною організовано як належить, тобто речі дітей готують заздалегідь. Батькам дозволяють приводити дітей у приміщення групи.

Щоб поставити оцінку 5 (добре), спостерігач повинен побачити, що кожную дитину вітають особисто, тобто вихователь вітає окрему дитину, називаючи її на ім'я. Під час вітання використовується основна мова дитини, якою вона розмовляє вдома. Прощання з дитиною відбувається доброзичливо, дітей не кваплять, кожную дитину обіймають і кажуть їй «До побачення». Вихователі тепло вітають батьків.

Щоб поставити оцінку 7 (відмінно), спостерігач, окрім зазначеного вище (доброзичливість, особистісно орієнтований підхід до дитини, позитивні емоції вихователя), повинен побачити: як вихователь залучає дітей, коли вони приходять у приміщення групи, до різних видів діяльності; як діти захоплені діяльністю й немає тривалих перерв у діяльності; як завершення гри відбувається в зручний момент; як вихователі використовують вітання і прощання для обміну педагогічною інформацією з батьками.

Відомо, що в 1997 році в 45 групах було проведено масштабні випробування ECERS-R у реальних умовах для підтвердження міжекспертної надійності та валідності за результатами обраних індикаторів. Після проведених випробувань автори продовжили роботу над матеріалами. Рівні якості роботи дошкільних закладів спиралися на актуальні визначення найкращої практики за шкалами, параметрами та індикаторами, за якими діяльність дошкільних закладів співвідносилась з результатами дітей.

За твердженням авторів-розробників ECERS-R, шкали призначені для оцінки якості процесів у групі по догляду за дітьми дошкільного віку. Якість процесу складається з різних взаємодій, які відбуваються в групі між персоналом і дітьми, персоналом, батьками та іншими дорослими, між самими дітьми, а також взаємодії дітей з багатьма матеріалами, із якими вони стикаються в навколишньому середовищі. Якість процесу оцінюється за встановленими фактами, які відображаються як індикатори. Авторів-розробників ECERS-R не враховують

співвідношення персоналу та кількості дітей у групі, вартість догляду за дитиною, розмір групи, форму власності (Whitebook, Howes & Phillips, 1995).

Наступною є шкала FCCERS (Family Child Care Environment Rating Scale), що призначена для оцінювання навколишнього середовища по догляду за дітьми дошкільного віку в сім'ї (переглянута FCCERS-R). Шкала містить 7 субшкел. У 2007 р. видання FCCERS було переглянуто (Harms, Cryer, & Clifford, 2007) і складалося вже з 38 індикаторів, згрупованих за 7 підшкалами. У новій редакції введено пронумеровані індикатори, що дало змогу експертам (оцінювачам) більш точно виставляти оцінки й використовувати показники для поліпшення програми. Було додано розширену таблицю результатів і збільшено кількість приміток із відповідними поясненнями. Оновлений FCCERS-R став основою для цілковито переробленої FCCERS-3. Для третього видання FCCERS характерно нововведення як у змісті, так і в управлінні шкалою, водночас збережено спадкоємність у контексті глобального визначення якості освіти експертами за рейтинговою шкалою за допомогою спостереження.

Шкала FCCERS містить такі 6 субшкел:

1. Простір і обстановка / меблі: приміщення, яке використовується для догляду за дитиною; меблі для щоденного догляду, гри та навчання; облаштування внутрішнього простору для догляду за дитиною; дисплей для дітей.
2. Порядок особистої гігієни (Процедури особистого догляду): харчування / закуски; підгузки / туалет; оздоровчі практики; практики безпеки.
3. Мова і книги: розмова з дітьми; розвиток словникового запасу дітей; відповіді педагога на спілкування дітей; заохочення дітей до спілкування; використання книг дітьми; заохочення дітей до використання книг.
4. Діяльність: дрібна моторика дитини; використання мистецтва, музики і руху; будівельні блоки для активності дитини; драматична гра; природа / наука; математика / число; належне використання екранного часу дитиною; сприяння різноманітній діяльності; рухи.
5. Взаємодія: нагляд за рухливими іграми дітей; контроль за грою та навчанням (не враховуючи велику моторику рухів); взаємодія дорослого та дитини; забезпечення дорослим фізичного тепла / дотику дитині; керівництво поведінкою дітей; взаємодія між дітьми.
6. Структура програми: розклад; вільна гра; груповий час

Шкала SACERS (School-Age Care Environment Rating Scale) призначена для оцінки програм з групового догляду за дітьми шкільного віку від

5 років і старше (до 12 років), серед яких і діти з особливими потребами, у позашкільний час. Для оцінювання використовуються відповідні субшкали, параметри та індикатори.

Отже, головними перевагами у використанні рейтингових шкал є їхня надійність та достовірність. Надійність – це обґрунтовані оцінки. Кожна окрема оцінка формується за показником / параметром як сума індикаторів – елементів середовища, які чітко визначені. Загальну оцінку якості середовища експерт здійснює на основі спостереження за явними фактами. Він заповнює формалізований бланк за допомогою відповідних позначок, фіксуючи наявність або відсутність того чи того індикатора.

Вірогідність отриманих результатів за рейтинговою шкалою переконує в якості дошкільної освіти й характеризує відповідність знання дійсності. Варіативність результатів спостереження зведено до мінімальних значень. Наприклад, достовірність у відображенні кореляції субшкал / підшкал, зокрема ECERS-R, має такі значення: предметно-просторове середовище (0,76%), нагляд і догляд за дітьми (0,72%), мова і мислення (0,83); види активності (0,88%), взаємодія (0,86%), структурування програми (0,77%), батьки та персонал (0,71%), що становить загалом 0,92% від внутрішньої узгодженості результатів за різними оцінками експертів, які працювали за субшкалами.

Рейтингові шкали відображають валідність як відповідність методик результатам дослідження з урахуванням фізичних, психологічних, соціальних закономірностей розвитку дітей дошкільного віку. Оцінювання якості дошкільної

освіти дає змогу педагогам, застосовуючи самооцінку, відповісти на питання про якість індивідуалізації дошкільної освіти, оскільки індикатори зосереджені на конкретній дитині; зрозуміти співвідношення різних видів діяльності; усвідомити важливість комунікації вихователів з окремою дитиною, а також підвищити значення освітнього середовища для дитини.

Серед недоліків і труднощів у використанні рейтингових шкал експерти, педагоги й адміністратори дошкільних закладів зазвичай називають великі витрати часу на проведення експертизи та самооцінювання педагогічним колективом освітньої діяльності на підставі визначених субшкал, показників та індикаторів (6 субшкал / підшкал, 35 показників / параметрів та 468 індикаторів з великою кількістю пояснень і деталізацією за кожним із них).

Висновки. З огляду на викладене вище, вважаємо за потрібне акцентувати на необхідності вчасного інформування педагогічних колективів закладів дошкільної освіти про міжнародні методики вимірювання якості організації середовища для дітей у форматах рейтингових шкал. Це дасть змогу вихователям дітей дошкільного віку поліпшити якість освітнього процесу; ухвалити довгострокові зважені управлінські рішення на основі узагальнених оцінок та висновків, отриманих у процесі моніторингу якості дошкільної освіти, що тісно пов'язана з дотриманням стандартів і нормативів і може бути виміряна за допомогою таких шкал оцінювання, як ITERS, ECERS, FCERS та SACERS.

Список використаних джерел

- Aboud, F. E. (2006). Evaluation of an early childhood preschool program in rural Bangladesh. *Early Childhood Research Quarterly*, 21, 46–60. [in English]
- Barros Silva, S., & Aguiar, C. (2010). Assessing the quality of Portuguese child care programs for toddlers. *Early Childhood Research Quarterly*, 25, 527–535. doi: 10.1016/j.ecresq.2009.12.003. [in English]
- Bjørnstad, E., & Os, E. (2018). Quality in Norwegian childcare for toddlers using ITERS-R. *European Early Childhood Education Research Journal*, 26, 111–127. doi: 10.1080/1350293X.2018.1412051. [in English]
- Boo, F. L., Dormal, M., & Weber, A. (2019). Validity of four measures of child care quality in a national sample of centers in Ecuador. *PLoS ONE*, 14(2). doi: 10.1371/journal.pone.0209987. [in English]
- Bull, R., Yao, S. Y. & Ng, E. L. (2017). Assessing quality of kindergarten classrooms in Singapore: Psychometric properties of the Early Childhood Environment Rating Scale – Revised. *International Journal of Early Childhood*, 49(1), 1–20. doi:10.1007/s13158-017-0180-x. [in English]
- Calder, P. (1996). Methodological reflections on using the Early Childhood Environment Rating Scale as a measure to make cross-national evaluations of quality. *Early Childhood Development and Care*, 126, 27–37. [in English]

References

- Aboud, F. E. (2006). Evaluation of an early childhood preschool program in rural Bangladesh. *Early Childhood Research Quarterly*, 21, 46–60. [in English]
- Barros Silva, S., & Aguiar, C. (2010). Assessing the quality of Portuguese child care programs for toddlers. *Early Childhood Research Quarterly*, 25, 527–535. doi: 10.1016/j.ecresq.2009.12.003. [in English]
- Bjørnstad, E., & Os, E. (2018). Quality in Norwegian childcare for toddlers using ITERS-R. *European Early Childhood Education Research Journal*, 26, 111–127. doi: 10.1080/1350293X.2018.1412051. [in English]
- Boo, F. L., Dormal, M., & Weber, A. (2019). Validity of four measures of child care quality in a national sample of centers in Ecuador. *PLoS ONE*, 14(2). doi: 10.1371/journal.pone.0209987. [in English]
- Bull, R., Yao, S. Y. & Ng, E. L. (2017). Assessing quality of kindergarten classrooms in Singapore: Psychometric properties of the Early Childhood Environment Rating Scale – Revised. *International Journal of Early Childhood*, 49(1), 1–20. doi:10.1007/s13158-017-0180-x. [in English]
- Calder, P. (1996). Methodological reflections on using the Early Childhood Environment Rating Scale as a measure to make cross-national evaluations of quality. *Early Childhood Development and Care*, 126, 27–37. [in English]

Early Childhood Environment Rating Scale®, Third Edition.
URL: <https://ers.fpg.unc.edu/scales-early-childhood-environment-rating-scale-third-edition> (дата звернення: 20.07.2021).[in English]

Family Child Care Environment Rating Scale®, Third Edition (FCCERS-3™). URL: <https://ers.fpg.unc.edu/family-child-care-environment-rating-scale%C2%AE-third-edition-fccers-3%E2%84%A2> (дата звернення: 02.08.2021).[in English]

Infant / Toddler Environment Rating Scale®, Revised (ITERS-R™). URL: <https://ers.fpg.unc.edu/infanttoddler-environment-rating-scale%C2%AE-revised-iters-r%E2%84%A2> (дата звернення: 02.08.2021). [in English]

School-Age Care Environment Rating Scale®, Updated Edition (SACERS-U™). URL: <https://ers.fpg.unc.edu/school-age-care-environment-rating-scale%C2%AE-updated-edition-sacers-u%E2%84%A2> (дата звернення: 19.08.2021). [in English]

Early Childhood Environment Rating Scale®, Third Edition.
URL: <https://ers.fpg.unc.edu/scales-early-childhood-environment-rating-scale-third-edition> (дата звернення: 20.07.2021).[in English]

Family Child Care Environment Rating Scale®, Third Edition (FCCERS-3™). URL: <https://ers.fpg.unc.edu/family-child-care-environment-rating-scale%C2%AE-third-edition-fccers-3%E2%84%A2> (дата звернення: 02.08.2021).[in English]

Infant / Toddler Environment Rating Scale®, Revised (ITERS-R™). URL: <https://ers.fpg.unc.edu/infanttoddler-environment-rating-scale%C2%AE-revised-iters-r%E2%84%A2> (дата звернення: 02.08.2021). [in English]

School-Age Care Environment Rating Scale®, Updated Edition (SACERS-U™). URL: <https://ers.fpg.unc.edu/school-age-care-environment-rating-scale%C2%AE-updated-edition-sacers-u%E2%84%A2> (дата звернення: 19.08.2021). [in English]

Відомості про автора:

Фунтікова Ольга Олександрівна

chychriy@gmail.com

Маріупольський державний університет,
просп. Будівельників, 129, Маріуполь,
Донецька обл., 87500, Україна

doi: 10.33842/22195203-2022-27-55-62

*Матеріал надійшов до редакції 14. 09. 2021 р.
Прийнято до друку 19. 10. 2021 р.*

Information about the author:

Funtikova Olga Olexandrivna

chychriy@gmail.com

Mariupol State University,
Budivelnkyiv Avenue, 129, Mariupol,
Donetsk region, 87500, Ukraine

doi: 10.33842/22195203-2022-27-55-62

*Received at the editorial office 14. 09. 2021.
Accepted for publishing 19. 10. 2021.*